

Сушко Т.Ю.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент Н.Д.Борисенко

ФРАЗЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ КОНЦЕПТУ ПРИРОДНІ ЯВИЩА В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Сьогодні лінгвістика приділяє велику увагу вивченню питання взаємодії мови, свідомості та об'єктивної дійсності. Між дійсністю та мовою перебуває мисляча людина, носій мови та свідомості [5, с. 130]. Свідомість маніфестує себе в мові, вона є відображенням дійсності крізь призму суспільно вироблених знань, символів, правил, норм, вірувань, традицій та цінностей, тобто культури, зумовленої менталітетом мовного колективу, його концептуальною картиною світу [5, с. 132]. У свою чергу, основою концептуальної картини світу є особлива одиниця ментальності – концепт [2, с. 70]. Саме концепти як одиниці змісту свідомості широко застосовують у лінгвістичних розвідках для пояснення того, як людина структурує дійсність та кодує її в мові [5, с. 131]. Невід'ємною частиною концептуальної сфери є фразеологія, а зв'язок фразеологізмів з культурою народу є беззаперечним [3, С. 82-84].

Наша розвідка присвячена структурним, тематичним та семантичним особливостям фразеологічних одиниць, що репрезентують концепт ПРИРОДНІ ЯВИЩА в сучасній англійській мові. Дослідження фразеологічного аспекту концепту ПРИРОДНІ ЯВИЩА в сучасній англійській мові є актуальним, оскільки надає можливість вивчити особливості сприйняття природи представниками англійської мовної спільноти та дозволяє за допомогою аналізу фразеологічних одиниць (ФО) з метеорологічним компонентом реконструювати фрагмент концептуальної картини світу англійців, що пов'язаний із сприйняттям оточуючого світу. Незважаючи на те, що термін *концепт* міцно утвердився в сучасній лінгвістичній науці, він до цього часу не має однозначного тлумачення. Одні вчені визначають концепт як особливу одиницю ментальності [4]. У той же час, інші вчені висловлюють думку, що концепт є культурним феноменом [6]. З точки зору структури концепт визначається як утворення, що складається з ядра та периферії [7]. Ядром

концепту є словникові дефініції, первинні, найбільш яскраві образи, а на периферії зосереджені абстрактні образи, асоціації та конотації, що пов'язані з народом та культурою. ФО, як стійкі сполучення лексем з повністю або частково переосмисленим значенням [1, с. 8], знаходяться на периферії концепту. Вони відображають національну культуру та досвід спільноти, відтворюють менталітет народу. При вивченні концепту фразеологічні одиниці є надзвичайно інформативними, саме тому реконструкція концепту містить фразеологічну інформацію.

Аналіз лексикографічних джерел дозволив нам виділити та дослідити назви 20 природних явищ, таких як *rain, sprinkle, hail, snow, wind, breeze, squall, blizzard, slush, thunder, storm, lightning, rainbow, cloud, frost, heat, fog, mist, dew* та *flood*. Вивчення периферійної зони концепту ПРИРОДНІ ЯВИЩА мало місце шляхом тематичного, структурного та семантичного аналізу фразеологічних одиниць, які містять у своєму складі назву природних явищ або похідні від них.

Отже, вирази, що мають своїм образним субстратом природні явища складають помітну фразеологічну групу в англійській мові. Велика кількість ФО з метеорологічним компонентом вказує на те, що погода відіграє велику роль у житті англомовної спільноти. Океанічний клімат з великою кількістю опадів, туманів, сильними вітрами впливає на сприйняття погоди жителями Британських островів, що знаходить своє відображення у досліджуваних ФО [5, с. 144]. Нами було досліджено 150 фразеологічних одиниць з метеорологічним компонентом. Здійснене дослідження показало, що найбільшу продуктивність має компонент *wind*, фразеологізми з яким складають 25 % досліджуваних ФО, наприклад, *raise the wind* (роздобути грошей). Наступне місце за частотністю вживання у ФО займає компонент *rain* – 11 %: *it never rains, but it pours* (велика кількість проблем, яка звалюється на людину), наступним за частотністю є компонент *cloud* – 9 %: *a cloud in one's sky* (перешкода), *storm* – 8 %: *storm and stress* (буря й натиск), *thunder* – 6 %, наприклад, *as black as thunder* (похмурий, злий). Метеорологічні компоненти *lightning* та *heat* зустрічаються у 5 %

досліджуваних ФО кожен, наприклад: *as quick as a flash of lightning* (дуже швидко), *put the heat on smb* (тиснути на когось); природні явища *hail, breeze* та *flood* наявні у 4 % ФО, наприклад: *as thick as hail* (частий як град), *be a breeze* (бути легкою справою), *flood of tears* (море сліз). Такі назви природних явищ, як *snow, dew, fog* та *mist* зустрічаються у 3 % аналізованих ФО кожен (*as white as snow* – білосніжний, *like the dew in the morning* – чистий як ранішня роса, *be like in a fog* – бути розгубленим, *cast mist before one's eyes* – пускати пил в очі), компоненти *blizzard* та *slush* містяться у 2 % ФО кожен (*blinding blizzard* – важка ситуація, в якій людина не може розібратись, *shush fund* – гроші для підкупу). Компоненти *rainbow* та *frost* посідають одне з останніх місць за продуктивним критерієм та зустрічаються лише в 1 % ФО, наприклад: *rainbow hunt* (дурниця, нереальна мрія), *black frost* (найвища ступінь чого-небудь), як і метеорологічні компоненти *sprinkle* та *squall* (*look out for squalls* – остерігатися небезпеки, бути напоготові, *sprinkle the flowers* – роздавати хабарі).

Структурний аналіз показує, що досліджувані ФО характеризуються високою продуктивністю та варіативністю моделей. Ми віднесли досліджувані ФО до 4 класів: номінативні, номінативно-комунікативні, вигуківі й модальні, комунікативні фразеологічні одиниці [1]. Серед номінативних фразеологізмів, до яких належать іменникові, прикметникові та прислівникові ФО, найпоширенішими є моделі Adj + N, наприклад: *rainy day* (крайній випадок, чорний день), N + Prep + N: *wind of change* (вітер змін), Adj + Prep: *snowed under* (зайнятий), Adj + Prep + N: *struck with thunder* (приголомшений), like + N: *like wind* (дуже швидкий), as + Adj + as + N: *as loud as thunder* (гучний). До номінативно-комунікативних ФО належать дієслівні фразеологізми.

Найпродуктивнішою моделлю таких фразеологічних одиниць є модель за структурою V + N, наприклад: *stem the flood* – протидія, яка розширюється пр введені у структуру додаткових елементів. Вигуківі ФО також мають місце нашому дослідженні. Серед досліджуваних ФО наявна вигуківі модель з структурою Prep + N, наприклад: *By thunder!* До комунікативних ФО належат приказки та прислів'я. Вони можуть мати структуру простого або складного

речень, наприклад: *Cloudy mornings turn to clear afternoons* (все змінюється). *If you can't stand the heat, get out of the kitchen* (не берись за те, що ти не можеш зробити).

Щодо семантичної класифікації відібрані з лексикографічних джерел фразеологічні одиниці сучасної англійської мови з метеорологічним компонентом були віднесені до таких, що позначають людину, а також життєві ситуації та феномени. Дослідження засвідчило, що опис людини має місце у 20% аналізованих ФО, а саме: характеристика зовнішнього вигляду людини простежується у 5% досліджуваних ФО, наприклад: *have a cloud on one's brow* – виглядати засмучено; поведінки – 5%: *rain at seven, fine at eleven* – про ненадійну людину, почуттів – 3%: *be under a cloud* – бути засмученим, а опис фізіологічних ознак знаходимо у 7% досліджуваних ФО, наприклад: *as right as rain* – здоровий. 80% ФО з метеорологічним компонентом використовується на позначення ситуацій та феноменів, що виникають або зустрічаються у процесі життєдіяльності людини. До них належать життєві ситуації, які мають позитивний характер – 30% досліджуваних ФО, наприклад: *be on cloud nine* – бути дуже щасливим, а також ситуації негативного характеру, які становлять 50% досліджуваних фразеологічних одиниць з метеорологічним компонентом, наприклад: *a cloud on your horizon* – труднощі, *spit into the wind* – марнувати час.

Отже, ФО з назвами природних явищ, що описують негативні життєві ситуації, домінують. Все це свідчить про те, що природні явища асоціюються з невдачами, проблемами, перешкодами та труднощами, що і знаходить своє відображення у ФО з метеорологічним компонентом.

Таким чином, здійснивши аналіз периферійної зони концепту ПРИРОДНІ ЯВИЩА через практичне дослідження тематичних, структурних та семантичних особливостей фразеологічних одиниць на позначення природних явищ, ми виявили певні закономірності сприйняття природних явищ представниками англійської мовної спільноти. Останні полягають у тому, що природні явища сприймаються негативно та використовуються для опису

життєвих ситуацій. Цей факт пояснюється особливостями навколишнього середовища, в якому проживають англійці. Подальша перспектива розвідки полягає у реконструкції ядерної та навколо ядерної зон концепту ПРИРОДНІ ЯВИЩА в сучасній англійській мові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Кунин А.В. Фразеология современного английского языка / А.В. Кунин. – М.: Изд-во «Международные отношения», 1972. – 288 с.
2. Манакін В.М. Мова і міжкультурна комунікація: навч. посіб. / В.М. Манакін. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 288 с.
3. Маслова В.А. Лингвокультурология: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - М.: Академия, 2001. - 208 с.
4. Попова З.Д. Когнитивная лингвистика. – [Електронний ресурс] / З.Д. Попова, И.А. Стернин. – Режим доступу: <http://zinki.ru/book/kognitivnayalingvistika/>
5. Семенюк О.А. Основи теорії мовної комунікації: навч. посіб. / О.А. Семенюк, В.Ю. Паращук. – К.: ВЦ «Академія», 2010. – 240 с.
6. Степанов Ю.С. Константы: Словарь русской культуры: 3-е изд. / Ю.С. Степанов. – М.: Академический проект, 2004. – 991 с.
7. Фрумкина Р.М. Есть ли у современной лингвистики своя эпистемология? / Р.М. Фрумкина. – М.: Российский государственный гуманитарный университет, 1995. – С. 74–117.
8. Longman Idioms Dictionary. – Oxford: Oxford University press, 2010. – 298 p.---